

Pravilnik o oglednom planu i programu obrazovanja u kulturološko-jezičkoj struci za obrazovni profil inokorespondent-saradnik četvrtog stepena stručne spreme¹

I UVODNE ODREDBE

Član 1.

Ovim pravilnikom utvrđuje se ogledni plan i program obrazovanja u kulturološko-jezičkoj struci za obrazovni profil inokorespondent-saradnik, smer: živi jezici i smer: klasični jezici, četvrtog stepena stručne spreme, koji će se ostvarivati u obrazovnoj organizaciji Druga beogradska gimnazija »Ivo Lola Ribar« u Beogradu.

Član 2.

Plan i program obrazovanja iz ovog pravilnika čine: zajednički nastavni predmeti, nastavni predmeti smera za žive jezike i nastavni predmeti smera klasičnih jezika. [...]

IV PLAN I PROGRAM NASTAVNIH PREDMETA ZA SMER KLASIČNIH JEZIKA

Član 29.

Plan i program nastavnih predmeta za smer klasičnih jezika obuhvata: grčki jezik sa kulturnom istorijom, latinski jezik sa kulturnom istorijom i strani jezik.

Član 30.

Broj časova nastave iz grčkog jezika sa kulturnom istorijom iznosi u prvom razredu po tri časa sedmično sa 108 časova nastave godišnje, u drugom i trećem razredu po četiri časa sedmično sa 144 časa nastave godišnje i u četvrtom razredu po četiri časova sedmično sa 136 časova nastave godišnje i 30 časova nastave u bloku.

Član 31.

Broj časova nastave iz latinskog jezika sa kulturnom istorijom iznosi u prvom i trećem razredu po četiri časa sedmično sa 144 časova nastave godišnje, u drugom razredu po tri časa sedmično sa 108 časa nastave godišnje i u četvrtom razredu po četiri časa sedmično sa 136 časova nastave godišnje i 30 časova nastave u bloku.

1 U časopisu L&G prenijet je ovom prilikom plan i program smjera »klasični jezici«. U idućem borju bit će prikazan program klasičnih jezika u smjeru »Živi jezici«

Član 32.

Broj časova nastave iz stranog jezika u prvom, drugom i trećem razredu iznosi po tri časa sedmično sa 108 časova nastave godišnje, i u četvrtom razredu po tri časa sedmično sa 102 časova nastave godišnje.

Član 33.

Program obrazovanja iz nastavnih predmeta smera klasičnih jezika iz člana 29. ovog pravilnika daje se u prilogu i sastavni je deo ovog pravilnika. [...]

SMER: KLASIČNI JEZICI

GRČKI JEZIK SA KULTURNOM ISTORIJOM

I razred

(3 časa sedmično, 108 godišnje)

SADRŽAJI PROGRAMA

Jezik

Uvod u plan i program. (1)

Grčki jezik i njegova rasprostranjenost. Grčki alfabet. Znaci za čitanje. Izgovor. Naglasak i enklitike. Vrste reči. Promena (nominalna i verbalna). Kategorije nominalne promene. Član. (5)

Imena

Ia — deklinacija: osnove na — $\bar{\alpha}$ — purum i na — η ; na — α — purum i — $\bar{\alpha}$ — impurum; imenice muškog roda na — $\alpha\varsigma$, — $\eta\varsigma$; kontraktna α — deklinacija. (8).

II o — deklinacija: imenice muškog, ženskog i srednjeg roda, pridevi — α i \circ — deklinacije; kontraktna \circ — deklinacija imenica i prideva; atička deklinacija. (8)

III deklinacija (atematska)

Imenice i pridevi

Konsonantske osnove: guturalne, labijalne, dentalne, nazalne (— ν osnove), — $\nu\tau$ osnove, likvidne i sigmatske osnove (osnove sa elizijom). (17)

Vokalske osnove. Imenice sa osnovom na — ι . Imenice i pridevi sa osnovom na — υ . Osnove na — ω i — $\circ\iota$.

Diftonške osnove (— $\epsilon\nu$, — $\circ\nu$, — $\alpha\nu$). (10)

Deklinacija nepravilnih imenica i prideva. (5)

Komparacija prideva. Supletivna komparacija prideva. (7)

Prilozi. Građenje i komparacija. (2)

Zamenice: lične, prisvojne, povratne, $\alphaὐτός$ i $\ἄλλος$ recipročna, pokazne, relativne i korelativne, upitne i neodređene. (12)

Korelativni prilozi. (1)

Brojevi (glavni, redni, priloški). (4)

Glagoli

Kategorije verbalne promene. Tematska — ω konjugacija (indikativ, infinitiv, imperativ, particip prezenta aktiva i mediopasiva. Imperfekat aktiva i mediopasiva).

Pomoćni glagol $\varepsilonἰμι$ — indikativ, infinitiv, konjunktiv, optativ, imperativ, particip prezenta, imperfekat. Složenice glagola $\varepsilonἰμι$. (6)

Kulturna istorija

Religija, mitologija

Religija i društvena grupa. Politeizam. Antropomorfizam. (1)

Obredna čistota. Molitve. Zavetni darovi. Prinošenje žrtve. »Uranski« i »htonski« obredi. (1)

Svečane procesije: Sveta drama u Dionisovom kultu. (1)

Uloga igara u helenskoj religiji. Olimpijske, pitijske, istamske i nemejske igre. (1)

Kult pokojnika. Kult heroja. Eshatološki mitovi. Orfizam i eleusinske misterije. (1)

Proročišta. Načini proricanja. Bogovi iscelitelji. Asklepije. (1)

Dvanaest olimpijskih bogova (Zeus, Hera, Posejdon, Demetra, Atena, Apolon, Artemida, Hestija, Hefest, Afrodita, Dionis, Hermes). (6)

Had i Persefona. Herakle. (1)

U prvom polugodištu programom su predviđeni 1 kontrolni i 1 pismeni zadatak, a u drugom 2 kontrolna i 2 pismena zadatka. (9) Fondom časova pod odrednicom jezik obuhvaćena su i vežbanja u prevodenju sa srpskohrvatskog na grčki jezik.

Lektira

Predviđeno je čitanje Homerove Odiseje i odabranih odlomaka Herodotove Istorije u prevodu.

II razred

(4 časa sedmično, 144 godišnje)

SADRŽAJI PROGRAMA

Jezik

Uvod u plan i program. (1)

Konjunktiv i optativ prezenta aktiva i mediopasiva tematske – ω konjugacije. (4)

Augment. Imperfekat aktivni i mediopasivni. (4)

Pravila o kontrakciji vokala. Verba contracta (glagoli na – ἄω, – ἐω, – ὄω): indikativ, konjunktiv, optativ, imperativ, infinitiv, particip prezenta u oblicima aktiva i mediopasiva; imperfekat aktiva i mediopasiva. (13)

Glagolske osnove. Sigmatski futur (verba muta et vocalia) – aktivni i medijalni (3)

Kontraktni futur (verba liquida et nasalia), atički i dorski futur aktivni i medijalni. (2)

Sigmatski aorist (verba muta et vocalia) – aktivni i medijalni. (2)

Supletivni aorist (verba liquida et nasalia) – aktivni i medijalni. (2)

Tematski ili apofonski aorist (jaki) – aktivni i medijalni. (4)

K – pefekat i pluskvamperfekat (slabi) aktivni. (5)

Apofonski prefekat i pluskvamperfekat (jaki) aktivni. (4)

Perfekat i pluskvamperfekat mediopasivni (verba vocalia, muta, liquida et nasalia). (6)

Pasivni aorist.

– θη aorist (slabi); (6)

– η aorist (jaki). (3)

Pasivni futur. Futur egzaktni. Glagolski pridevi. (4)

Atematska konjugacija (μι konjugacija):

a) radikalni glagoli εἰμί, εἴμι, φημί, κεῖματι, κάθηματι;

v) glagoli sa osnovom na – α koji se menjaju kao ἵστημι / ἴσταμαι

b) glagoli sa prezentskom reduplikacijom τίθημι, ἰημι, δίδωμι, ἴστημι;

g) glagoli sa formantom a vv. (27)

Radikalni atematski aorist. (2)

Pefekat i ostali oblici glagola οἶδα. (2)

Perfekti: τέθνηκα, ξυστήκα, βέβηκα, δέδουκα. (3)

Upotreba infinitiva i participa (participium coniunctum). (3)

Akuzativ sa infinitivom, nominativ sa infinitivom, genitiv apsolutni. (5)

Zavisne rečenice. Iskazne rečenice. (2)

Upitne i odnosne rečenice. (2)

Vremenske i uzročne rečenice. (2)

Namerne i posledične rečenice. (3)

Pogodbene i dopusne rečenice. (3)

Kulturna istorija

Društveno uređenje, vojska, javni i privatni život, obrazovanje

Polis. Atina — društveno uređenje. Sparta — društveno uređenje. (1)

Rat. Kopnena vojska. Hopliti. Peltasti. Konjica. (1)

Atinska efebija. Spartanci u ratu. (1)

Pomorstvo. Trgovački brodovi. Ratni brodovi. (1)

Kuća. Porodični život. Položaj žene u društvu. (1)

Rođenje deteta. Venčanja. Sahrane. Gozbe. (1)

Obrazovanje u Atini. Sofisti. Hipija, ἐγκύκλιος παιδεία. Pojam helenstva kao osećanja zajedničke kulture. (1)

Helenska samosvest i odnos prema varvarima. (1)

Prava i dužnosti građana u Atini. Liturgije. (1)

Pozorište. Dramska takmičenja. Didaskalije. (1)

Kritički duh prema tradicionalnoj religiji. Ksenofan, Anaksagora. Sudjenje Sokratu. (1)

Akademija. Likej. (1)

Propadanje polisa. Pojava novih kulturnih centara. (1)

U prvom i drugom polugodištu programom su predviđena po 2 kontrolna i po 2 pismena zadatka. (10) Fondom časova pod odrednicom jezik obuhvaćena su i vežbanja u prevodenju sa srpskohrvatskog na grčki jezik.

Lektira

Predviđeno je čitanje odabranih Plutarhovih Uporednih životopisa u prevodu i iz Grčke civilizacije François Chamoux glave: I Mikenska civilizacija, II Geometrijska civilizacija ili Homerovo doba, III Arhajsko doba, IV Klasično doba.

III razred

(4 časa sedmično, 44 časa godišnje)

SADRŽAJI PROGRAMA

Jezik

Uvod u plan i program (1)

Čitanje lakšeg kontinuiranog teksta, anegdota i Ezopovih basni u izboru, na kojima se obrađuju osobenosti glagola — ω konjugacije (verba vocalia, muta, liquida, nasalia, inchoativa, mixta, defectiva et suppletiva) koji se javljaju u tekstu. (14)

Herodot. (15)

Ksenofont. (15)

Platon. (15)

Aristotel. (10)

Isokrat. 84)

Demosten. 811)

Plutarh. (7)

Lukijan. (7)

- Longo. (4)
 Stari i Novi zavet. (7)
 Libanije. (3)
 Prokopije. (3)
 Fotije. (3)
 Konstantin Porfirogenet. (3)
- Kulturna istorija**
- Nauka, bibliotekе, likovna umetnost, pregled epske, istoriografske i filozofske književnosti
 Antička nauka. (1)
 Antička knjiga. Privatne i javne biblioteke. (1)
 Arhitektura i njeni stilovi. Grčki hram. (2)
 Vazno slikarstvo (1)
 Usmena književnost. Rapsodi. (1)
 Epska književnost. Homer. Hesiod. (2)
 Istorijografija. Herodot. Ksenofont. Tukidid. (2)
 Filozofska književnost. Platon. Aristotel. (2)
 U prvom i drugom polugodištu programom su predviđena po 2 pismena zadatka (8).
- Lektira
 Predviđeno je čitanje u prevodu izabralih mesta iz Ksenofontove Helenske istorije i jednog celog Platonovog dijaloga.

IV razred

(4 časa sedmično, 136 časova godišnje)

SADRŽAJI PROGRAMA

Jezik

- Uvod i plan i program. (1)
 Homer (heksametar). (32)
 Izbor iz narodne poezije. (2)
 Lirika: Kalin, Titrej, Mimnermo, Teognid, Arhiloh, Semonid, Alkej, Sapfa, Anakreont (elegijski stih i odgovarajuće strofe). (22)
 Eskil (jampski trimetar). (16)

Sofokle. (15)

Euripid. (15)

Kalimah. (4)

Aristofan. (4)

Pavle Silentarije. (3)

Kulturna istorija

Pregled ostalih književnih rodova

Govorništvo. Kanon desetorice govornika. Demosten. (2)

Lirika, monodijska i horska. Glavni predstavnici. (2)

Komedija (stara, srednja, nova). Glavni predstavnici. (3)

Tragedija. Eshil, Sofokle, Euripid (3)

Helenistički period. Glavni predstavnici književnih rodova. (2)

Rimski period. Glavni predstavnici književnih rodova. (2)

U prvom i drugom polugodištu programom su predviđena po 2 pismena zadatka. (8)

Lektira

Predviđeno je čitanje Aristofanovih Žaba i po jedne tragedije Eshila, Sofokla i Euripida u prevodu, a iz knjige Zenona Kosidovskog Biblijске legende više priča u izboru.

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Na prvim časovima ukazati na geografske, hronološke i istorijske okvire u kojima se razvijala grčka civilizacija, kao i na značaj »grčkog fenomena« za razvoj evropskih, a posebno južnoslovenskih jezika i kulture.

Istači pripadnost grčkog (kao i latinskog jezika) indoevropskoj jezičkoj zajednici, kao i srodnost i sličnost sa slovenskim jezicima, posebno srpskohrvatskim jezikom.

Pri prelasku na obradu alfabetu, istaći postojanje prvobitne grčke pismenosti (mikenski slogovni linear B) pretklasičnog grčkog pisma preuzetog od Feničana. Ovom prilikom podvući grčki doprinos u razvoju fonetskog alfabetu koji je postao osnov današnje cirilice i latinice.

Pri prelasku na obradu nominalne i verbalne kategorije, objasniti osnovne morfološke činioce (koren, sufiks, osnova, nastavak), kao i pojavu raznih formanata kako u nominalnoj tako i u verbalnoj kategoriji.

Istači deiktičko poreklo člana u grčkom jeziku.

Pri obradi padeža podvući gubitak nekih indoevropskih padeža u grčkom jeziku, kao i preuzimanje njihove funkcije od strane drugih padeža.

Pri obradi α — i \circ — dekinacije istaći srodnost u padežnim oblicima ($\delta\circ\rho\alpha$: odora, $\dot{\alpha}\nu\theta\rho\omega\pi\epsilon$: čoveče, $\delta\omega\rho\alpha$: sela).

U a — deklinaciji ukazati na srodnost naših imenica muškog roda tipa: sluga, Sava, sudija, grčkih imenica tipa: $\nu\epsilon\alpha\nu\alpha\varsigma$, $\kappa\rho\tau\eta\varsigma$ itd., kao i latinskih, tipa scriba, agricola.

Pri obradi kontraktnih imenica a — i o — deklinacije ukazati na pravila vokalske kontrakcije (što će poslužiti kao osnova pri obradi sigmatskih osnova i kontraktnih glagola).

Pri obradi atematske deklinacije (III deklinacije) istaći pojavu aposfonije (smene vokala) na tipu: $\pi\circ\lambda\varsigma$ i $\pi\eta\chi\varsigma$ i na tipu imenica sigmatskih osnova (npr. $\gamma\circ\epsilon\circ\varsigma$).

Kod sigmatskih osnova istaći pojavu kontrakcije vokala do koje je došlo posle gubitka sigme.

Gubitak digame i jote objasniti u najnužnijoj meri, i to samo na onim padežnim oblicima gde je to neophodno (tip $\pi\epsilon\iota\theta\omega$, $\beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\varsigma$ ili $\pi\eta\chi\varsigma$).

Pri tumačenju supletivne komparacije ukazati na sličnu pojavu u latinskom i našem jeziku.

Pri obradi zamenica istaći nedostatak prave lične zamenice za 3. lice i uporediti sa sličnim stanjem u latinskom i srpskohrvatskom jeziku.

Kod povratnih zamenica insistirati na bitnoj razlici koja postoji u grčkom jeziku u poređenju sa latinskim i srpskohrvatskim jezikom (posebni oblici za svako lice, rod i broj).

Kod upitne i određene zamenice ukazati na staro stanje u jeziku kad se razlikovao samo živi i neživi rod.

Kod brojeva ukazivati na sličnost pojedinih brojeva u grčkom, latinskom i našem jeziku (dvo, duo, dva; τρεῖς, tres, tri...)

Pri prelasku na obradu glagola u najnužnijoj meri ukazati na fonetske promene koje su se dogodile u oblicima pojedinih lica, a koje su dovele do neraspoznavanja primarnih, odnosno sekundarnih nastavaka u fleksiji (npr. 2. i 3. lice jednine i 3. lice množine indikativa prezenta aktiva).

Posebno istaći specifičnu semantičku vrednost grčkog medija, kao i identičnost pasivnih oblika sa medijalnim, u svim vremenima, osim u aoristu i futuru.

Kod načina ukazati na osnovna značenja konjuktiva i optativa u nezavisnoj rečenici, kao i na gubljenje tog osnovnog značenja u zavisnoj rečenici gde se konjunktiv i optativ javljaju po pravilu o slaganju načina (consecutio modorum).

Pri obradi augmenta istaći njegovu deiktičku funkciju kojoj je cilj da ukaze na prošlost (povezati sa *e* u perfekatskoj reduplicaciji, kao i *i* u prezentskoj). Naglasiti njegovu pojavu samo u indikativu za razliku od perfekatske reduplicacije.

Kontrakciju vokala opširnije dati tek pri obradi grupe verba contracta (ova kontrakcija pominjana je već prilikom obrade kontraktnih imenica *a – i o* – deklinacije, *a i* kod promene nekih imenica atematske – III deklinacije).

Kontrakciju vokala objasniti kao jedan od načina kojim je jezik izbegavao pojavu hijata (navesti i neke druge primere kao npr. — *v ephelkystikon*, elizija vokala, kraza itd.).

Pri obradi oblika prezentske osnove glagola istaći mnogobrojne formante (sufikse, infiks), reduplicaciju, apofoniju itd., kojima se prezentska osnova razlikuje od glagolske.

Kod kontraktnog futura i supletivnog aorista istaći njihovo signifikativno poreklo.

Pri obradi tematskog ili apofonskog aorista (»jakog«) istaći pojavu apofonije kod većine oblika, što će poslužiti kao osnova pri obradi apofonskog perfekta.

Kod pasivnog aorista naglasiti da je postao od aktivnog intranzitivnog oblika, što se vidi po aktivnim nastavcima. Ovom prilikom istaći vrednost glasa — *η i – θ i* povezati sa vrednošću glasa *e* kod naših glagola tipa *beleti* i latinskih glagola tipa *iaceo*.

Pri prelasku na perfekat temeljnije istaći bitnu ulogu koju glagolski vid ima u grčkom jeziku (θνήσκειν, θάνειν, τεθνηκέναι). I ovde naglasiti bitnu razliku između augmenta i perfekatske reduplicacije koja se javlja u svim oblicima perfekta.

Kod glagola — *μι* konjugacije istaći pojavu kako kvalitativne tako i kvantitativne apofonije vokala.

U svakoj priici, kad god je to moguće, davati paralele u srpskohrvatskom i latinskom jeziku, kao i u modernim indoevropskim jezicima.

Uz padežne oblike psotepeno i sistematski u oba smera obrađivati i sintaksu padeža. I ovde se oslanjati na srpskohrvatski i na latinski jezik, i podvlačiti sličnosti i razlike koje postoje u upotrebi padeža.

Najnužnija sintaktička objašnjenja davati uz tekst kad se data pojava prvi put sreće (naročito akuzativ s infinitivom i genetivom absolutni).

Pri prelasku na čitanje većih kontinuiranih tekstova dati osnovne podatke o piscu, vremenu i delu, kao i o okolnostima u kojima je delo nastalo.

Buditi intresovanje za čitanje antičkih pisaca u prevodu.

Obaveštavati učenike o delima koja su kod nas prevedena, naročito o onima koja su od posebnog interesa za kulturu i istoriju naše zemlje.

U Smeru: Živi jezici sintaksa zavisne rečenice obradivaće se na tekstovima određenim programom za IV razred, dok se za Smer: klasični jezici predviđaju posebna vežbanja na kojima će se obrađivati sve vrste zavisnih rečenica.

LATINSKI JEZIK SA KULTURNOM ISTORIJOM

I razred

(4 časa sedmično, 144 časa godišnje)

SADRŽAJI PROGRAMA

Jezik

Uvod u plan i program. (1)

Latinski jezik i njegova rasprostranjenost. Abeceda. Izgovor. Naglasak. Vrste reči i njihova promena. Kategorija nominalne i verbalne promene. (3)

Imena

Ia — deklinacija: imenica ženskog i muškog roda. (2)

II o — deklinacija: imenice muškog i srednjeg roda na -us, -er, -um, pridevi prve a- i druge o- deklinacije. (6)

III deklinacija: podela imenica po osnovama. Konsonantske osnove imenice muškog, ženskog i srednjeg roda. Vokalske osnove imenica muškog, ženskog i srednjeg roda. Pridevi III deklinacije. (12)

IV u — deklinacija: imenice muškog, ženskog i srednjeg roda. (2)

V e — deklinacija. (2)

Komparacija prideva. Supletivna i opisna komparacija prideva. (5)

Zamenice: lične, prisvojne, povratne, pokazne, odnosne, upitne, zamenički pridevi. (10)

Brojevi: glavni, redni, deoni i priloški. (5)

Izuzeци u rodu i promeni svih deklinacija (10).

Glagoli

Indikativ vremena prezentske osnove u aktivu i pasivu glagola I—IV konjugacije i glagola III konjugacije na -io (prezent, imperfekat, futur I). Indikativ vremena prezentske osnove glagola esse. (17)

Indikativ vremena perfekatske osove u aktivu (perfekat, pluskvamperfekat, futur II). Svi tipovi perfekta. Indikativ vremena perfekatske osnove glagola esse (7).

Indikativ vremena složenih sa participom perfekta pasiva i glagolom esse (pasivni perfekat, pluskvamperfekat, futur II). Particip perfekta pasiva. (4)

Imperativ prezenta i futura aktiva glagola I—IV konjugacije, glagola III konjugacije na io i glagola esse. (2)

Konjunktiv: Značenje i upotreba načina. Konjunktivi svih vremena u aktivu i pasivu glagola I—IV konjugacije i glagola III konjugacije na -io. Konjunktiv svih vremena glagola esse. Konjunktivi u nezavisnim rečenicama (9).

Složenice glagola esse. (3)

Deponentni i semideponentni glagoli. Imperativ prezenta pasiva glagola I—IV konjugacije i glagola III konjugacije na -io. (4)

Glagolska imena

Glagolski pridevi. Participi. Participi prezenta aktiva, futura aktiva (particip perfekta pasiva) glagola I—IV konjugacije i galgola III konjugacije na -io. Građenje i značenje participa. Participia coniuncta (4).

Gerundiv i glagolske imenice (infinitiv, gerund, supin). Zamena gerunda gerundivom. (6)

Perifrastična konjugacija aktivna i pasivna. (4)

Nepromenjive vrste reči

Prilozi. Građenje i komparacija priloga (2)

Kulturna istorija

Rimska religija:

- karakteristike (numina, di certi, tradicionalizam, formalizam; ostaci animizma i totemizma);
- uticaj Grka i Etruraca na rimsку religiju;
- kult; obredi; sveštenici;
- gatanje, proricanje;
- strana božanstva i odnos Rimljana prema orgijastičkim kultovima; magija;
- hrišćanstvo.

Hronologija rimske istorije. (14)

U prvom polugodištu programom su predviđeni 1 pismeni i 2 kontrolna zadatka, a u drugom 2 pismena i 2 kontrolna zadatka. (10)

Lektira (izbor u prevodu).

- 1) Vergilije, Ovidije, Ciceron;
- 2) Mitovi i rimske legende u izboru.

II razred

(3 časa sedmično, 108 časova godišnje)

SADRŽAJI PROGRAMA

Jezik

Uvod u plan i program.(1)

Imena

Posebni oblici u deklinaciji: defectiva numero; imenice koje menjaju značenje u pluralu; indeclinabilia; defectiva casibus; imenice sa različitim osnovama (heteroclita); heterogenea. (6)

Nepotpuna komparacija prideva (bez pozitiva, bez komparativa, bez superlativa).

Pridevi sa dva superlativa. (4)

Opšte odnosne zamenice; neodređene zamenice; defektivne zamenice. (4)

Glagoli

Verba anomala. Ire i složenice. Ferre i složenice. Velle, nolle, malle. (8)

Verba defectiva.

Fieri. Verba impersonalia. (3)

Predlozi (2)

Sintaksa glagolskih imena (konstrukcije)

Ablativ apsolutni sa participom i bez participa. (3)

Akuzativ s infinitivom kao objekat i kao subjekat. (5)

Nominativ s infinitivom. (2)

Sintaksa padeža

Genetiv. Genetivus possessivus, partitivus, obiectivus, memoriae, criminis; genetivus et ablativus qualitatis et pretii. (4)

Dativ. Dativ objekta. Dativus possessivus, finalis, commodi. (2)

Akuzativ. Akuzativ vremena i prostora. (2)

Dva akuzativa uz glagole u aktivu; dva nominativa uz glagole u pasivu. Predikatna upotreba imenica i prideva. Dva nominativa uz kopulativne glagole. (3)

Ablativ. Ablativus separationis, comparationis, instrumenti, modi, limitationis, causae, loci, temporis. (4)

Upotreba imena mesta bez predloga (toponyma). (2)

Sintaksa rečenice

Nezavisna rečenica. Nezavisno–upitne rečenice. (2)

Složena rečenica i odnos rečenica u njoj. Način u zavisnim rečenicama. Consecutio temporum. Zavisno–upitne rečenice. (3)

Finalne rečenice. Rečenice iza verba postulandi, impediendi, timendi. (4)

Temporalne rečenice u indikativu i konjunktivu. (3)

Kauzalne rečenice u indikativu i konjunktivu. (2)

Koncesivne rečenice u indikativu i konjunktivu. (2)

Komparativne rečenice u indikativu i konjunktivu. (2)

Konsekutivne rečenice. (3)

Rečenice sa quin. (2)

Kondicionalne rečenice (realne, potencijalne, irealne). (3)

Relativne rečenice u indikativu i konjunktivu. (3)

Neupravni govor. (2)

Kulturna istorija

Privatni i javni život Rimljana:

- gradski život (stambeni prostor, grejanje, osvetljenje, voda i otpaci; hrana, piće, obroci; odeća, obuća, toaleta, ulepšavanje, kupanje, zabava, gozbe; putovanje, odmor);

- porodica i običaji vezani za nju (venčanje, rođenje, smrt);

- obrazovanje; zanimanja;

- seoski život, zemljoradnja, villa rustica;

- javni život; circenses, ludi scaenici, munera gladiatorium.

Rimsko društvo i država:

- klase; ropsstvo; položaj žene (i dece);

- uprava, institucije; provincije;

- pravo, sudstvo, finansije, ekonomija;

- vojska, organizacija, strategija i taktika, logor, oprema vojnika, odlikovanja, trijumf; rat na kopnu i na moru. (12)

U prvom i drugom polugodištu programom su predviđena po 2 pismena i po 1 kontrolni zadatak. (10)

Lektira (izbor u prevodu)

1) Zakon XII tablica, Plutarh, Terencije, Tacit, Erazmo Roterdamski.

III Razred

(4 časa sedmično, 144 časa godišnje)

SADRŽAJI PROGRAMA**Jezik**

Uvod u plan i program (1)

Čitanje odabranih originalnih teksta

Marko Tulije Ciceron (odabrana mesta iz Orationes). (12)

Gaj Julije Cezar (odabrana mesta iz De bello Gallico i iz De bello civili). (10)

Kornelije Nepot (odabrana mesta iz De viris illustribus). (7)

Gaj Salustije Krisp (odabrana mesta iz De coniuratione Catilinae). (8)

Tit Livije (odabrana mesta iz Ab Urbe condita). (12)

Lucije Anej Seneka (odabrana mesta iz proze i drame). (10)

Petronije Arbiter (odabrana mesta iz Satyircon /Cena Trimalchionis/).)

Marko Fabije Kvintilijan (odabrana mesta iz De institutione oratoria). (8)

Kornelije Tacit (odabrana mesta De oratoribus i iz Annales). (10)

Gaj Plinije Sekund (odabrana mesta iz Epistolae). (6)

Gaj Svetonije Trankvil (odabrana mesta iz De vita Caesarum). (8)

Aurelije Augustin (odabrana mesta iz Confessiones). (6)

Stari i Novi zavet (odabrana mesta). (6)

Dante Aligijeri (odabrana mesta iz De vulgari eloquentia). (2)

Frančesko Petrarka (odabrana mesta iz Posteritati). (2)

Juraj Šižgorić (odabrana mesta iz De situ Illyriae et civitate Sibenici). (2)

Erazmo Roterdamski (odabrana mesta iz Stultitiae laus). (2)

Kulturna istorija

Rimska nauka, umetnost i kultura;

- pravna nauka;

- slikarstvo, vajarstvo, primenjena umetnost, muzika;

- arhitektura, urbanizam, gradevinarstvo, saobraćaj;

- Rimski forum, carski forum, slavoluci, bazilike;

- hramovi;

- cirkusi, amfiteatri, pozorišta, terme, vodovod i kanalizacija;

- kuće, letnjikovci, nameštaj, posude;

- kalendar; mere, novac;

- antička knjiga, izdavanje knjiga, biblioteke, recitationes. (12)

Rimska književnost (pregled):

- istoriografija; antički roman;

- epistolografija;

- filozofija;

- besedništvo;

- filologija, retorika. (6)

U prvom i drugom polugodištu programom su predviđena po 2 pismena zadatka. (8)

Lektira (prevodi u izboru)

Petronije Arbitar, Seneka, Lukrecije, Ciceron, Tacit.

IV razred

(4 časa sedmično, 136 časova godišnje)

SADRŽAJI PROGRAMA

Jezik

Uvod u plan i program. (1)

Citanje odabranih originalnih tekstova

Tit Makcije Plaut i Publike Terencije Afrikanac (odabrana mesta). (8)

Tit Lukrecije Kar (odabrana mesta iz De rerum natura). (8)

Gaj Valerije Katul (odabrana mesta). (9)

Publike Vergilije Maron (odabrana mesta iz Aeneis i iz Georgica). (16)

Kvint Horacije Flak (odabrana mesta iz Carmina, iz Satirae i iz Epistulae ad Pisones /Ars poetica/). (16)

Albije Tibul (odabrana mesta). (6)

Sekst Propercije (odabrana mesta). (6)

Publike Ovidije Nazon (odabrana mesta iz Metamorphoses i iz Tristia). (14)

Julije Fedar (odabrana mesta iz Fabulae Aesopiae). (8)

Ausonije, Klaudijan, Boetije (odabrana mesta). (5)

Archipoeta; Carmina Burana; Jacopone da Todi: Stabar mater. (4)

- Frančesko Petrarka (odabrana mesta). (1)
 Andelo Ambrođini Policijano (odabrana mesta). (2)
 Juraj Šižgorić (odabrana mesta). (2)
 Ilija Crijević (odabrana mesta). (4)
 Stjepan Gradić (odabrana mesta). (2)
 Ignat Đurđević (odabrana mesta). (2)

Kulturna istorija

Rimска književnost (pregled):

- epska poezija;
- satira;
- drama: komedija, tragedija;
- lirska poezija; elegija; epigram. (14)

U prvom i drugom polugodištu programom su predviđena po 2 pismena zadatka. (8)

Lektira: (prevodi u izboru);

Plaut, rimska lirika, Horacije.

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Nastava klasičnih jezika u ovoj struci ima humanističku orientaciju u najširem smislu. Pored jezičnih sadržaja, zastupljena su odabrana mesta iz najvažnijih književnih dela i civilizacija, kultura, umetnost itd. Ovakva koncepcija nastave klasičnih jezika omogućava ostvarivanje obrazovnih i vaspitnih ciljeva. Ovome doprinosi i korelacija između nastave klasičnih jezika i nastave srodnih predmeta (srpskohrvatski jezik, književnost, strani jezici), odnosno sremenata drugih predmeta (istorija, geografija, umetnost, filozofija itd.).

Nastava klasičnih jezika ima odlike početne nastave; ali s obzirom na uzrast i iskustvo učenika stečeno u prethodnom školovanju, ona je intenzivnija i efikasnija. Jezički programi se ostvaruju postupnim napredovanjem od sasvim jednostavnih pojmoveva ka složenijoj gradi. Ovakav pristup se primenjuje i prilikom čitanja odabralih originalnih tekstova. Za obradu pojedinih tema, pored udžbenika, treba da posluže i drugi izvori informacija: zvučni i video snimci odabralih nastavnih materijala, radio i televizijske emisije, film, dijafilm i sl.

Jezik

Na uvodnom času treba proveriti šta učenici znaju o antičkom Rimu (i antici uopšte za Smer: Živi jezici) i utvrditi hronološke i geografske okvire rimske države; treba istaći da rimsko kulturno nasleđe čini beočug između grčke kulture i potonje evropske civilizacije. Na uvodnim časovima treba podvući:

- da latinski jezik pripada skupini italskih indoevropskih govora, a da sa grčkim jezikom pripada tzv. centum grupi indoevropskih jezika;
- da se kao i sama rimska književnost i latinski književni jezik razvio pod uticajem grčkog književnog jezika i grčke književnosti, što je bitno uticalo na podvojenost između književnog jezika i narodnog govora; ova podvojenost se održala do kraja antike;
- da se za razliku od književnog, izolovanog jezika, narodni govor, vulgarni latinski, razvijao i menjao spontano, sa posebnim fonetskim promenama, izgovorom, morfološnjem i sintaksom, kao i da su od njega potekli romanski jezici;
- da je uporedo sa književnim jezikom koegzistirao i kolokvijalni govor u svakodnevnom obraćanju obrazovanih ljudi, kao i administrativni latinski, a od IV veka i crkveno-latinski, tj. književni jezik sa mnogim elementima narodnog govora;
- da se sa političkom ekspanzijom Rima širi uporedo i govorno područje latinskog jezika te se pojavljuje i provincijalni latinitet;

— da je latinski jezik opstao kao jezik crkve, škole, književnosti i diplomatije tokom srednjeg veka i da je nakon pojave književnosti na nacionalnim jezicima ostao prisutan u evropskoj kulturi kao jezik crkve, filozofije i nauke sve do XIX veka, a da danas, sa grčkim jezikom, čini okosnicu naučne terminologije.

Pri obradi latinskog pisma podvući vreme kada Latini i Italici posredstvom Etruraca primaju od grčkih doseljenika grčki alfabet zapadnog tipa, i uporediti sa nastankom čiriličnog pisma. Istači da se tokom antike koristi samo kapitala i kao knjiško, epigrafsko i diplomatsko pismo.

Obrađujući izgovor u latinskom jeziku, uputiti učenike u pravila i klasičnog, rekonstruisanog, izgovora i tradicionalnog, koji je nasatao pod uticajem nacionalnih izgovora u srednjem veku.

Pri obradi akcenta ukazati na to da je priroda akcenta u latinskom jeziku dinamička (ekspiratorna) i da se po tome razlikuje od akcenta u (grčkom i) srpskohrvatskom jeziku, čija je priroda tonska (melodijska), i na ulogu penultime pri naglašavanju više složnih reči.

Osim neophodnog povezivanja latinskog jezika sa srpskohrvatskim, kad god je to moguće, treba koristiti znanje učenika stranih (i grčkog) jezika i ukazivati na identične, slične i različite jezičke pojave.

Imenska promena

Treba ukazati:

- na kategorije imenske promene;
- na postojanje prirodnog i gramatičkog roda (nauta, sudija)
- na postojanje većeg broja padeža u indoevropskom govoru i na sinkretizam padeža.

O dpočetku nastave treba insistirati:

- na pravilnom navođenju reči;
- na uporednoj promeni imenica i prideva i objasniti slaganje prideva kao atributa s imenicom i na slaganje prideva kao imenskog dela predikata sa subjektom;
- na pravilu srednjeg roda prema kojem su nominativ, akuzativ i vokativ srednjeg roda isti u jednini i množini, a da u množini imaju nastavak — a, istaći da to važi za sve imenice i prideve bez obzira na deklinaciju (donum — dona, pulchrum — pulchra, nomen — nomina, mare — maria, utile — utilia, cornu — cornua) i uporediti sa istom pojmom u (grčkom i) srpskohrvatskom jeziku.

Pri obradi imenica i prideva II o — i III deklinacije na — er ukazati na pojavu nepostojanog — e — i uporediti sa nepostojanim — a — u srpskohrvatskom jeziku.

Imenice III deklinacije podeliti prema završnom glasu osnove na konsonantske i vokalske osnove, a zatim ih grupisati prema tipičnim završecima u nominativu i genitivu i po rodovima. Promenu prideva III deklinacije povezati sa promenom imenica srednjeg roda i — osnova na — e, — al, — ar.

Izuzetke u rodu i oblicima obrađivati posebno po deklinacijama, a u Smeru: klasični jezici potom preći na indeclinabilia, defectiva casibus, defectiva numero, imenice koje menjaju značenje u množini, imenice sa različitim osnovama (heteroclita) i heterogenea.

Supletivnu komparaciju, kao pojavu zajedničku indoevropskim jezicima, uporedivati sa sličnim oblicima u srpskohrvatskom, (grčkom) i stranom jeziku koji učenici uče. Pojavu supletivnosti povezati sa sličnom upotreboom sinonima za komparativne prideve novus, vetus, fidus, sacer.

Pri obradi ličnih zamenica istaći pojavu supletivnosti u promeni zamenice za 1. lice jednine kao zajedničku osobinu indoevropskih jezika i dati odgovarajuće primere u srpskohrvatskom, (grčkom i) stranom jeziku.

Treba ukazati:

- na nedostatak posebne lične i prisvojne zamenice trećeg lica jednine i množine i dati slične primere u srpskohrvatskom (i grčkom) jeziku;
- na trojaku upotrebu pokazne zamenice *is*, *ea*, *id*;
- na posebnu upotrebu, različitu od upotrebe u srpskohrvatskom (i grčkom) jeziku, lične i prisvojne povratne zamenice;
- na karakteristične nasatavke za sva tri roda u genitivu i dativu jednine (*-ius*, *-i*) pokaznih zamenica, koji se protežu i na ostale zamenice i zameničke prideve;
- na živi (muški i ženski) i neživi (srednji) rod kod obrade upitnih i neodređenih zamenica, kao na osobinu nasledenu iz indoevropskog govora;
- na smenu o–i i– osnove u promeni odnosnih, upitnih i neodređenih zamenica, kao i na upotrebu imeničnih i pridevskih oblika zamenica;
- na posesivno značenje genetiva odnosnih i upitnih zamenica;
- na supletivne oblike defektivnih zamenica *nemo*, *nihil*; zavisne padeže zamenice *nihil* uporediti sa zavisnim padežima zamenice *aliquid* ističući da se prevode samo jednom rečju (npr. ničega, nečega itd.).

Pri obradi brojeva glavne i redne obraditi do broja hiljadu, a deone i priloške do broja sto. Uzimati na opisivanje velikih brojeva sistemom množenja i objasniti upotrebu deonog broja uz pluralia tantum u funkciji glavnog broja. Istaći da broj ne utiče na padež imenice koja se nabraja.

Glagolska promena

Treba ukazati:

- na osnovne morfološke kategorije glagolske promene (glagolska osnova, vremenska osnova, tematski vokal, formant, sufiks, lični nastavci) insistirajući na građenju oblika, a ne na mehaničkom pamćenju;
- na atematsku i tematsku promenu glagola ističući glagole III konjugacije na *-io* koji imaju osobine i atematske i tematske promene;
- na značenje oblika prezentske osnove (*inflectum*) i značenje oblika perfektske osnove (*perfectum*), ističući ulogu glagolskog vida pri prevodenju;
- na upotrebu relativnih vremena pluskvamperfekta, *futura II*;
- na razliku u građenju pasiva između prostih i složenih vremena u konjugaciji i insistirati na padežu vršioca radnje (predlog s ablativom za *biće* ili *dativus auctoris*; instrumentalni ablativ za *stvari*);
- na značenje imperativa i povezati to sa izricanjem zapovesti i zabarana pomoću nezavisnih konjunktiva; obraditi imperative *dic*, *duc*, *fac*, *fer*.
- na različitost značenja konjunktiva u nezavisnoj i zavisnoj rečenici i istaći da u zavisnoj rečenici konjunktiv može stajati apsolutno ili se upravljati prema pravilu o slaganju vremena; obraditi jussivni, adhortativni, prohibitivni, optativni, potencijalni i koncesivni konjunktiv;
- na aktivne oblike deponentnih glagola i na prevodenje participa perfekta ovih i semideponentnih glagola aktivnim glagolskim prilogom;
- na osnove od kojih se izvode sva četiri participa; na sve načine prevodenja participa u funkciji atributa, zatim kao participia coniuncta, ističući finalno značenje participa *futura aktiva* i specifično značenje gerundiva, kao uvod za perifrastične konjugacije i ablativ apsolutni; zamenu gerunda gerundivom obraditi u Smeru: klasični jezici;
- na to da opisno značenje perifrastičnih konjugacija potiče od participa, a da pomoćni glago određuje lice, vreme itd; ukazati na *dativus auctoris* uz pasivnu perifrastičnu konjugaciju;
- na atematske i supletivne oblike verba anomala; na složenicama glagola *esse*, *ire*, *ferre* objasniti kako preverb utiče na značenje glagola;
- na značenje rezultativnog perfekta glagola *odisse*, *meminisce*;

— na treće lice jednine u pasivu neprelaznih glagola (ire, vivere) upotrebljeno bezlično, kao i na razliku između osnovnog i bezličnog značenja kod nepravih bezličnih glagola.

Nepromjenljive vrste reči

Pri obradi predloga istaći njihovu funkciju; navesti da u latinskom predlozi zahtevaju akuzativ ili ablativ (causa i gratia genitiv), da neki idu i sa akuzativom i sa ablativom, i uporediti ih sa predlozima u (grčkom i) srpskohrvatskom jeziku. Predloge u Smeru: živi jezici treba obraditi uz nominalnu promenu, a u Smeru: klasični jezici u posebnim vežbanjima.

Pri obradi priloga treba ih podeliti prema funkciji, a uz priloge za način objasniti njihovu tvorbu i komparaciju.

Sintaksa glagolskih imena (konstrukcije)

Pri obradi konstrukcije ablativa absolutnog ukazati na to da je ona »slobodna«, da ne zavisi ni od kakve reči u rečenici te da se može odvojiti zarezom. Podvući značenje participa prezenta i participa perfekta u konstrukciji i glagolski vid koji označavaju. Objasniti ablativ apsolutni bez participa i navesti najčešće imenice i prideve u funkciji imenskog dela predikata. Dati sve mogućnosti prevodenja konstrukcije, uključujući predložne izraze.

Konstrukciju akuzativa s infinitivom treba uporediti sa našim dativom s infinitivom, odnosno sa sličnim konstrukcijama u stranom jeziku. Naglasiti osobitost konstrukcije uz glagole sinere, vetare, pati, iubere i kako se prevodi; da uz ove i uz verba dicendi, sentiendi, affectuum, voluntatis stoji u funkciji proširenog objekta nasuprot konstrukciji akuzativa s infinitivom iza bezličnih glagola i bezličnih izraza gdje stoji u funkciji subjekta. Dati sve mogućnosti prevodenja konstrukcije.

Pri obradi konstrukcije nominativa s infinitivom naglasiti da je, za razliku od konstrukcije akuzativa s infinitivom, to lična konstrukcija i da se njen subjekat može izostaviti jer je prisutan u licu verbum regens, a da se na srpskohrvatski verbum regens prevodi bezlično.

Sintaksa padeža

Pri obradi sintakte padeža treba polaziti uvek od osnovnog značenja padeža, npr. ablativ — odvajanje, genetiv — pripadanje, akuzativ — cilj uz glagole kretanja, a zatim ukazivati i na ostale funkcije koje iz toga proističu. Kad god je to moguće, treba davati primere za sličnu upotrebu u (grčkom i) srpskohrvatskom jeziku, a isto tako i navoditi razlike u pomenutim jezicima.

U Smeru: živi jezici sintaksu padeža treba obraditi uz nominalnu promenu, a u Smeru: klasični jezici u posebnim vežbanjima.

Sintaksa zavisno-složenih rečenica

Obradjujući sve vrste zavisno-složenih rečenica, kad god je to moguće, treba polaziti od primera u srpskohrvatskom jeziku. Treba istaći da u latinskom u zavisnoj rečenici može stajati indikativ ili konjunktiv, zavisno od veznika ili od toga da li je zbivanje u njoj realno ili zamišljeno; da konjunktiv u zavisnoj rečenici može stajati prema pravilu o slaganju vremena (consecutio temporum) ili apsolutno (posledične rečenice).

Pri obradi zavisnih rečenica može se obnoviti sledeće:

- uz finalne rečenice svi načini kojima se u latinskom može izraziti svrha i namera: dativ svrhe, particip futura aktiva, akuzativ gerunda sa ad, genetiv gerunda sa causa, akuzativ supina iza glagola krtanja;
- uz temporalne rečenice svi načini kojima se u latinskom može izraziti vreme zbivanja radnje; ablativ vremena, participum coniunctum, ablativ apsolutni;
- uz kauzalne rečenice svi načini kojima se u latinskom može izraziti uzrok zbivanja radnje; ablativ uzroka, participium coniunctum, ablativ apsolutni;

— uz dopusne rečenice svi načini kojima se u latinskom može izraziti dopuštanje zbivanja radnje: *participium coniunctum*, koncesivni konjunktiv u nezavisnim rečenicama, ablativapsolutni.

Čitanje odabranih originalnih tekstova

Program predviđa čitanje odabranih originalnih tekstova tek u III i IV razredu jer je za to neophodno da učenici prethodno steknu gramatička i druga znanja u vezi sa latinskim, odnosno klasičnim jezicima, s jedne strane, a da dostignu stepen intelektualne zrelosti koja omogućava recepciju ovakvih sadržaja.

Izbor tekstova nije određen samo njihovim jezičkim odlikama nego služi ostvarivanju ciljeva i zadatka specijalizovane škole, što znači da je učenje jezika uravnoteženo sa potrebom sticanja drugih opštih znanja.

Nastavnikov je zadatak da proveri učenička znanja i iz segmenata drugih predmeta, da ih dopuni u skladu sa potrebama ovog predmeta i da tek onda počne sa izlaganjem novih nastavnih sadržaja.

Pisci su u programu navedeni hronološkim redom. Opšti pogled na periodizaciju i razvoj rimske književnosti nastavnik daje na časovima predviđenim za kulturnu istoriju, u dva bloka (u III razredu proza, u IV razredu stihovi u Smeru: klasični jezici). Tekstove treba čitati počev od najlakših. Otuda se grada iz književnosti ne može izlagati hronološki, nego treba uz svaki tekst naznačiti književnu vrstu i rod kojoj pripada; navesti podatke o autoru i delu; ukratko izložiti njihov uticaj i recepciju dela u potonjim epohama.

Uz rad na tekstu treba ukazivati na teme i motive, često korišćene u potonjoj književnosti i umetnosti. Nastavnik može povremeno tražiti od učenika osvrte i prikaze književnog dela.

Prevodenje teksta uključuje morfološku, sintaktičku i elementarnu stilsku analizu, pre svega s osvrtom na trope i figure.

Usmenim vežbama treba postići potrebnii stepen pravilne artikulacije, diktije, intonacije, ritma i tempa u čitanju proze i stihova. Ovo drugo pretpostavlja osnovna znanja iz metrike i vežbe u skandiranju.

Pored usmenih oblika rada, preporučuju se i razne pismene vežbe: diktati poznatog i nepoznatog teksta (zavisno od razreda); vežbe transformacije i dopunjavanja; proširivanja ili sažimanja rečenice. Rad sa rečnikom i drugim izborima informacija mora se stalno uvežbavati na času i u vidu domaćih zadataka.

Učenici treba da se vežbaju u učenju napamet: tokom svake školske godine po tridesetak latinskih izreka i izraza, odlomka iz prozogn teksta ili pesme ili nekoliko epigrama.

Pismeni zadaci

Poseban vid pismenih vežbi čine domaći zadaci, školski kontrolni (20–30 minuta) i školski pismeni zadaci od 45 minuta.

Sadržaj domaćih pismenih zadataka treba da bude najpre promena imenskih i glagolskih oblika i prevodenje lakših rečenica, zatim prilagođenih tekstova iz udžbenika sa latinskog i na latinski (u I i II razredu); u III i IV razredu učenici prevode odabrane originalne tekstove.

Školski kontrolni i pismeni zadaci treba da rekapituliraju pređeno gradivo; učenicima zato treba najaviti prethodno koje će gradivo obuhvatiti pismeni ili kontrolni zadatak. Kontrolni zadaci predstavljaju obnavljanje gramatičkog gradiva, obično u obliku testa i mogu služiti kao priprema za pismeni zadatak.

Pismeni zadaci u I i II razredu sadrže rečenice koje učenici prevode u oba smera; u III i IV razredu učenici prevode nepoznat tekst (autora koji se obrađuju) sa latinskog na srpskohrvatski uz korišćenje rečnika.